

Inhoud

Kaart van Rusland

Hoofdstuk 1 *Welkom bij de Poetinshow* 11

Hoofdstuk 2 *Winnen is belangrijker dan meedoen* 16

Poetin in Zürich 16

Het trauma van Vancouver 17

Tijdelijke heilstaat 21

Herkansing in Sotsji 24

Trainen langs de snelweg 27

Ramzan en Roet 30

Hoofdstuk 3 *De toverspiegel* 38

Poetins propaganda 38

Thee op vrijdag 42

De onzichtbare man 46

Moderne samizdat 52

Gevaar 61

Hoofdstuk 4 *Democratie op zijn Russisch* 66

Poetin bij Larry King 66

31 67

Soevereine democratie 71

Rusland zonder Poetin 74

Poetinjugend 77

Een sprookje 81

Hoofdstuk 5 *De BV Rusland* 85

- Poetin in Pikaljovo 85
- De Lada Kalina 87
- De vloek van olie en gas 88
- Aleksej Navalny 93
- De minigarch 98
- Kreupel Paard 102

Hoofdstuk 6 *Rusland is voor de Russen* 104

- Poetin legt een bloemetje 104
- Vechten op het Manegeplein 105
- Nationalisme en patriottisme 108
- De weduwe 112
- Slavische eenheid 114
- Johnny 118

Hoofdstuk 7 *Uw rechtsstaat is de mijne niet* 121

- Poetin: 'Een dief hoort achter de tralies' 121
- Ruslands beroemdste gevangene 123
- Juridisch nihilisme 128
- De macht van de migalka 130
- Uit Straatsburg komt slecht nieuws 133
- Drie walvissen 135

Hoofdstuk 8 *De politie is je beste vriend* 139

- Poetin en de politie 139
- Vladimir Vladimirovitsj, ik richt me tot u 140
- 'Daar is een pinautomaat.' 143
- Wit lintje 147
- De politievakbond 150

Hoofdstuk 9 *Ziek land* 154

- Poetin in Ivanovo 154
- Te mooi om waar te zijn 155
- Ongezonder 156
- De cardioloog 160
- Poetins dokter 164
- In herinnering aan Maksim 166

Hoofdstuk 10 *De Russen sterven uit* 170

Poetin de kindervriend 170

Iedere burger telt 171

Demografische tijdbom 175

Acht kinderen 179

De kerk rukt op 181

Hoofdstuk 11 *Het einde van de Poetinshow?* 186

Verantwoording 191

Welkom bij de Poetinshow

Het is 10 december 2011 en het vriest licht. Het sneeuwt zelfs even in deze tot nu toe veel te warme Russische winter. Ik loop met een groepje jonge mensen langzaam door het centrum van Moskou. Haasten gaat niet, want het is druk, heel druk. De eenentwintigjarige medicijnenstudente Katja stoot me aan. Ze wijst op de stromen mensen die maar blijven komen. 'Zie je hoeveel het er zijn?!' Als we net voor tweeën Bolotnaja plosjtsjad, het Moerasplein, bereiken, treffen we een mensenmassa die ik nooit eerder in Rusland heb gezien. Ik heb jarenlang demonstraties bezocht, van de linkse oppositie, van de rechtse oppositie, van de communistische oppositie, van voetbalsupporters en van schrijvers. En altijd was het beeld hetzelfde: een paar honderd mensen, meestal dezelfde gezichten, soms bij wijze van uitzondering een paar duizend mensen. Die liepen dan wat heen en weer met borden en spandoeken tussen honderden leden van de ordetroepen. Gewelddadige arrestatie was vaak de enige hoop om wat media-belangstelling voor de grieven te krijgen. Maar nu staan er tienduizenden mensen. Ze protesteren tegen de uitslag van de verkiezingen voor de Doema, het parlement, een uitslag die naar hun idee vervalst is. Waar komen al deze mensen opeens vandaan? Wat is er aan de hand in Rusland dat na jaren stilte nu plotseling al die mensen de straat op gaan? Er is toch wel eerder een parlamentsverkiezing niet al te netjes verlopen?

Katja heeft nota bene op de communisten gestemd. Niet dat ze hun gedachtegoed deelt, natuurlijk niet, het was een proteststem. 'Ik was tot vorige week totaal apoliteik,' zegt ze. 'Het zou niet in mijn hoofd opgekomen zijn actie te gaan voe-

ren. Dat deden alleen losers. Maar verkiezingen organiseren en dan stemmen stelen, dat gaat ook mij te ver. Nu wil ik iets doen. Als wij jongeren onze verantwoordelijkheid niet nemen, wie dan wel?' Wanneer ze midden in de mensenmassa een telefoongesprek met thuis voert ('Mam, ik kan nu niet bellen, maar ik denk dat ik het wel haal vanavond om naar het Bolsjoj-theater te komen') realiseer ik me pas echt dat er iets aan de hand is. Er zijn duizenden Katja's die middag op het Moerasplein. In Burberry-regenjassen of met kostbare horloges om hun pols. Jonge mensen die hoogopgeleid zijn, toegang tot internet hebben en heel goed weten wat er in hun land en de rest van de wereld gaande is. Ze zijn geboren rond de tijd dat de Sovjetunie uiteenviel. Bang zijn ze niet. De terreur van de geheime dienst uit de Sovjetjaren kennen ze hooguit nog uit verhalen van hun ouders en grootouders. Ze hebben geprofiteerd van de welvaart die onder Poetins bewind is opgebloeid en willen serieus genomen worden. De organisatie is niet voorbereid op de enorme hoeveelheid demonstranten. De speeches op het podium zijn halverwege de mensenmassa al niet meer te horen vanwege de slechte geluidsinstallatie. Maar het 'Rusland zonder Poetin!' dat uit de tienduizenden kelen klinkt, heeft geen versterking nodig.

Het lijkt er sterk op dat er sprake is van de spreekwoordelijke druppel die de emmer deed overlopen. Dat de Russen veel gepikt hebben van de bestuurders van hun land, maar dat ze het nu beu zijn. Daarover gaat dit boek: over wat de Russen geslikt hebben die jaren, wat al die tijd onderhuids broeide en wat het betekent dat ze er nu genoeg van lijken te hebben. Dit boek beschrijft ook de show die ze al bijna twaalf jaar lang voorgeschoteld krijgen: de Poetinshow. Daarin laat hun leider zien dat altijd alles goed gaat in zijn land, het perfecte Rusland. Dag in dag uit zien ze hem op televisie grote daden verrichten. Vladimir Vladimirovitsj Poetin, in de volksmond ook bekend als vvp – *Valovoj Vnoetrenni Prodoekt*, het Bruto Binnenlands Product – was twaalf jaar lang onbetwist de sterke man van het land. De jaren negentig van de vorige eeuw waren hier ex-

treem chaotisch. De binnenlandse crises volgden elkaar in rap tempo op, het geld verloor herhaaldelijk zijn waarde en roofterk-pitalisten schoten elkaar dood op straat. Boris Jeltsin slaagde er als president niet in om een einde te maken aan de puinhoop. Russen geneerden zich voor de dronken billenknipper. Iemand die het land weer een serieus aanzien zou geven was meer dan welkom. Vandaar Vladimir Poetin.

Want dat was nog eens een leider! Hij viste met ontbloot bovenlijf of galoppeerde op een paard door de Siberische steppe. Hij verdoofde walvissen voor nader onderzoek en omhelsde ijsberen die zijn pad kruisten. Hij bluste bosbranden vanuit de lucht en daalde in een onderzeeër af naar de bodem van het Bajkalmeer. Hij zong met spionnen, speelde piano voor kankerpatiëntjes, dook amforen op uit de Zwarte Zee en reed op een Harley door het land. Hij judode, skiede en borstcrawlde alsof zijn leven ervan afhing. En al die tijd was er altijd een camera bij. Soms zogenaamd toevallig, maar meestal volkomen geregisseerd. En wanneer hij geen heldendaad verrichtte, sprak Poetin een lastige ondernemer of dwarse ambtenaar toe, en maande hij hem zich te schikken naar de belangen van het volk. Onder het toezicht van de camera. Er gaat geen televisiejournaal voorbij zonder minutenlange onderwerpen over de goede werken van de premier die straks weer president is.

Rusland mág niet meekijken naar de man in de hoofdrol, Rusland móét meekijken, en doet dat ook. Want veel Russen hebben al die jaren van Vladimir Poetin gehouden. Het is te makkelijk om dat lacherig af te doen. Ook voor de Amerikaanse president Obama werden propagandaliedjes gemaakt die hits werden. Maar ik kan me geen andere leider voorstellen voor wie het volgende lied geschreven werd: *Mijn vriendje zit weer eens in moeilijkheden/ Hij heeft gevochten, is dronken geworden/ Ik had er helemaal genoeg van en heb hem weggejaagd/ En nu ga ik op zoek naar een man zoals Poetin/ Een man zoals Poetin, vol kracht/ Een man zoals Poetin, die niet drinkt/ Een man zoals Poetin, die me geen pijn doet/ Een man zoals Poetin, die er niet vandoor gaat/ Ik zag hem op het nieuws gisteravond/ Hij zei dat de wereld op een kruispunt*

staat/ Met zo iemand als hij is het pas samen uit en thuis/ En nu wil ik een man zoals Poetin/ Een man zoals Poetin, vol kracht/ Een man zoals Poetin, die niet drinkt/ Een man zoals Poetin, die me geen pijn doet/ Een man zoals Poetin, die er niet vandoor gaat.

Ook nu de populariteit van Poetin afneemt, is het niet waarschijnlijk dat hij op korte termijn van het podium verdwijnt. Dat de Russen genoeg hadden van Leonid Brezjnef betekende ook niet dat deze überapparatsjik uit de jaren zeventig opstapte. Het aloude mechanisme dat de tsaar geen blaam treft en dat het de bojaren zijn die het volk dwarszitten, zal hem vermoedelijk nog wel een tijdje in het zadel houden – al zijn politieke voorspellingen in Rusland nog net wat minder waard dan in de rest van wereld. Daarom is het interessanter juist ook te kijken naar het Rusland buiten het overwegend ondoorgrondelijke Kremlin. Vaak tot verbazing van westerse waarnemers kreeg de tamelijk autoritaire bestuurder Poetin immers steevast hoge waarderingcijfers van zijn volk. Een flink deel van de mensen profiteerde op de een of andere manier van Poetins bewind: doordat ze meer geld verdienden, doordat het eenvoudigweg rustig was op straat, doordat het land in de rest van de wereld weer aanzien kreeg. Politiek deed men overwegend af als het weer, iets waar je toch niets aan kunt veranderen.

‘Toen Poetin net president werd, werden alle vrouwen direct verliefd op hem omdat hij zo jong en sexy was,’ vertelde mijn vriendin Ljoedmila me toen ik haar vroeg naar een verklaring voor zijn populariteit. ‘Het leek wel alsof het hele vrouwelijke deel van de bevolking met hem naar bed wilde. Iedereen riep: eindelijk hebben ook wij een president die jong, energiek, dapper en besluitvaardig is, en óók nog aantrekkelijk!’ Haar gezin is er onder Poetins bewind duidelijk op vooruitgegaan. ‘Als ik wat we nu hebben vergelijk met wat we vroeger hadden, en met wat er misschien nog aan zit te komen, dan neem ik liever het zekere voor het onzekere,’ vervolgde mijn vriendin haar uitleg. ‘Er is nu stabiliteit.’ Ze gaat daarom vol overtuiging stemmen vóór de nieuwe president. Tegelijkertijd sluit ze haar ogen niet voor de prijs die Rusland daarvoor betaalt.

Want ondertussen moeten de Russen leven met almaar groeiende corruptie in het dagelijks leven en in de overheidsbureaucratie, met ziekenhuizen waar het al jaren een rotzooi is, met toenemend extreem nationalisme, met verkiezingen die keer op keer wonderlijke uitslagen laten zien. Geen lange autoreis zonder steekpenningen te betalen aan de politie, geen opname in het ziekenhuis zonder flink wat roebels voor de dokter, geen voetbalwedstrijd zonder harde botsingen tussen supporters en migranten, en bij verkiezingen opkomstpercentages tot 146 procent.

Ljoedmila vertelde me een fabel: 'Een raaf zit in een boom met een groot stuk kaas in zijn bek. Een vos zit beneden aan de stam te wachten en vraagt: "Ga je op Poetin stemmen, raafje?" "Ja!" roept de raaf uit, en het stuk kaas valt naar beneden. De vos gaat ermee aan de haal. De raaf denkt bij zichzelf: wat nou als ik nee gezegd had? Had het iets uitgemaakt?'

Ik heb de afgelopen jaren met veel mensen gepraat over hun geploeter om het bestaan, hun gedoe met de bureaucratie en hun strijd met de corruptie. In dit boek voer ik een deel van hen op om wat van de achtergronden bij het huidige rumoer in Rusland te laten zien. Wat ze doen en denken staat meestal in schril contrast met de Poetinshow die de staatsmedia over Rusland uitstorten, een show waarin het land een geoliede machine is met maar één man aan de knoppen, waarin het ene succes op het andere volgt en waarin problemen krachtdadig en ogenblikkelijk worden opgelost. Ik zet Poetins beelden af tegen het dagelijks leven van normale Russen, niet alleen de doorgewinterde critici maar ook de sporters, de rechters, de huisvrouwen, de illegalen. Sommigen geloven inderdaad dat het niks uitmaakt om 'nee' tegen de show te zeggen, anderen denken hartstochtelijk van wel. Met de verhalen die dat oplevert valt de toekomst niet te voorspellen, maar wordt wel iets inzichtelijker wie het precies zijn, de Russen die eerst zo tevreden leken met Vladimir Poetin.

Winnen is belangrijker dan meedoen

Poetin in Zürich

2 december 2010. Een paar uur eerder is de beslissing gevallen. Landen met een sterke voetbaltraditie hebben gevochten om het recht het wereldkampioenschap voetbal 2018 te organiseren: Nederland en België, Portugal en Spanje, Engeland. Maar de wereldvoetbalbond FIFA kiest Rusland. Het is een omstreden beslissing. De FIFA ligt onder vuur wegens vermeende corruptie. Vladimir Poetin heeft een paar dagen eerder laten weten FIFA-voorzitter Sepp Blatter voluit te steunen. De beschuldigingen aan diens adres noemde hij 'absurd'. En nu is Poetin naar Zürich gekomen om de FIFA te bedanken voor haar keuze.

We zijn vereerd door uw beslissing. *From bottom of my heart*, dank u wel. Voetbal is populair. Heel populair. Overal ter wereld en vooral ook in Rusland. Hier een verhaal om dat te bewijzen. Ik heb het Russische journalisten vier uur geleden verteld. Ik ben geboren in Leningrad. En zoals u weet werd Leningrad tijdens de Tweede Wereldoorlog negenhonderd dagen belegerd. De stad werd gebombardeerd. Iedere dag. Er was geen elektriciteit, geen stromend water, geen eten en geen verwarming. Geen verwarming tijdens een Russische winter. Maar er werden wel voetbalwedstrijden gehouden, zelfs gedurende die tragische tijden. En het hielp mensen zich erdoorheen te slaan en te overleven. Voetbal brengt een sprankje hoop in het leven van mensen. Jong en oud. Er zijn nu bijna drieëntwintig miljoen jonge

Russen, die nog geen vijftien zijn. Voetbal is voor velen van hen een leerschool. Hun wordt geleerd: doe altijd je best. Wees competitief, wees gezond. Voetbal maakt een verschil in de wereld. Een verschil dat de wereld beter maakt. Dames en heren. Ieder bid is heel speciaal en belangrijk. Ieder bid is een uitdaging. En we zijn zeer vereerd dat wij dit zware en eerlijke gevecht gewonnen hebben.

U kunt mij op mijn woord vertrouwen: het wereldkampioenschap voetbal in Rusland in 2018 zal aan de allerhoogste standaarden voldoen. Nieuwe moderne stadions en faciliteiten zullen perfect worden en op tijd klaar zijn. We kunnen niet wachten om ons best te doen het comfort en de veiligheid van onze gasten te garanderen. We hebben ook wat te bieden. Toegang tot Rusland zonder visa en gratis reizen tussen steden om voetbalwedstrijden te zien. Daarnaast krijgt u de kans om Rusland te leren kennen. Een uniek land met een lange geschiedenis en een rijke cultuur. Niet slecht, lang niet slecht. Tot slot, laat me het herhalen: dank u voor de steun aan Rusland. Laten we ons er samen voor inzetten dat voetbal eerlijk spel, tolerantie en eer promoot. Dank u voor uw aandacht.

Het trauma van Vancouver

Het binnenhalen van het WK voetbal 2018 was een groot succes voor Poetin, vooral omdat hij er ook al in geslaagd was de Olympische Winterspelen naar zijn land te halen. Die zullen in 2014 in Sotsji plaatsvinden. Met de organisatie van de twee megasportevenementen laat hij zien dat Rusland meetelt op het wereldtoneel. Maar met het niveau van de sport zelf is het intussen somber gesteld. Veel van de problemen uit het dagelijks leven zie je terug in de sport.

Bij de aanleg van stadions verdwijnt veel geld in verkeerde zakken. Van daaruit is het een kleine stap naar de corruptie die in de rest van het land haar tol eist. Van het onderwijs tot de cultuur tot de gezondheidszorg, niets ontsnapt eraan. Er is ge-

brek aan geld om atleten fatsoenlijk te trainen, een direct gevolg van de nog altijd traumatische jaren negentig, toen het land failliet ging. Sommigen werden rijk, de meesten werden arm; de verdeling van publieke middelen werd plots ongewis. Wie op staatssteun kon rekenen, hing niet meer af van talent. Er is een krimpend aantal topsporters. Daarachter schuilt de demografische tijdbom van te weinig baby's en te veel jonge mannen die te vroeg doodgaan door te veel roken en drinken. Er zijn gewoon veel minder mensen om er atleten uit te selecteren. En het nationalisme dat op de voetbaltribunes gevierd wordt, leidt buiten het stadion regelmatig tot vecht- en steekpartijen, niet zelden met dodelijke afloop. Als je sport beschouwt als spiegel van de samenleving is er weinig reden tot de vreugde die Vladimir Poetin in Zürich tentoonspreidde – en dit al helemaal met de traumatische ervaring in gedachten die Rusland begin 2010 over zich heen kreeg.

'Nachtmerrie in Vancouver'. 'Drama voor Rusland'. 'Schande!' Zomaar wat krantenkoppen eind februari 2010. De Olympische Winterspelen in Vancouver, Canada, vergeten de Russen maar liever zo snel mogelijk weer. De voormalige sportgrootmacht eindigde op een roemloze elfde plaats in de medaillespiegel, met slechts drie gouden medailles. Het piepkleine Nederland stond een plek hoger. Nooit eerder presteerden de Russen zó slecht.

Van 1956 tot 1991 voerde de Sovjetunie op nagenoeg alle Olympische Winterspelen het medailleklassement aan. Het beste jaar voor de Sovjets was 1988, toen het rijk nog negenentwintig medailles won, inclusief elf gouden. Van het succes uit die jaren was niets meer over. De grootste afgang was bij het kunstschaatsen voor paren. Voor het eerst sinds 1964 wonnen de Russen niet alleen geen gouden medaille, maar klonk het Russische volkslied überhaupt niet op de ijsbaan. Er leek een abrupt einde gekomen aan de traditionele machtsbasis van de Russen. Altijd waren ze heer en meester geweest op dit olympische onderdeel. Ook de met 7-3 van de Canadezen verloren ijshockeykwartfinale werd als een schande ervaren. De

Russen waren verpletterd. Coach Vjatsjeslav Bykov kon de reacties van de Russen wel voorspellen. 'Laten we vast galgen klaarzetten op het Rode Plein,' zei hij. 'Er zitten vijftig mensen in het team, laten we ze allemaal afmaken.'

Al een paar dagen na het begin van de Spelen werd duidelijk hoe slecht de Russen het deden. 'De onderdelen waarop wij altijd goed scoren, moeten nog komen,' heette het eerst in het nieuws. 'We halen het nog wel in.' Maar het succes bleef uit. Hoe meer de Spelen vorderden en hoe zichtbaarder de tegenvallende resultaten werden, hoe harder de openlijke kritiek werd. Het ene verhaal over corruptie buitelde over het andere. Zo bleek dat het bobsleeteam zelf zijn uitrusting had moeten kopen én repareren.

'Ten tijde van de Sovjetunie werd ons olympisch team de Rode Machine genoemd, analoog aan het Sovjet-Rode Leger. Die machine is nu vernietigd, en er is niets anders voor in de plaats gekomen,' vertelde sportjournalist Grant Kosjan van *Kommersant* me. In zijn kamertje bij de krant is een hele muur bedekt met foto's waarop hij vereeuwigd is met beroemde sporters, onder wie bokser Mike Tyson. 'Dat soort klappen delen wij Russen niet meer uit,' lacht hij schamper. Als ik met hem bij ijshockeyclub TSSKA Moskou langs de tribunes loop, meldt een vader van een ijshockeyend jongetje: 'Het ging mis na het uiteenvallen van de Sovjetunie. Vóór die tijd werden de beste sporters geselecteerd, na die tijd vooral de sporters met de rijkste ouders. Want op topniveau trainen is zó duur geworden dat veel ouders het niet kunnen betalen.' Zijn zoon traint dapper door, iets anders zit er niet op.

Er moest natuurlijk iemand de schuld krijgen van de rampzalige prestaties van de Russen, die ook in Moskou als niet minder dan een vernedering werden ervaren. De minister van Sport, Vitali Moetko, en de voorzitter van het Russisch Olympisch Comité stonden bovenaan op de lijst om uit hun functie gezet te worden. Vertrekken deden ze uiteindelijk niet. Want er werd door de Russen, zoals zo vaak, gedacht aan een internationaal complot, en men wees met de beschuldigende vinger naar de buitenwereld. De verafgode kunstschaatser Jev-

geni Pljoesjtsjenko won niet meer dan een zilveren medaille. Daarop sneerde het hoofd van de Communistische Partij in Sint-Petersburg: 'Iedereen weet dat Canada een kolonie is van Amerika en dat alle olympische scheidsrechters onder de duim zitten van het Witte Huis.' Vladimir Poetin formuleerde het wat subtieler toen hij Pljoesjtsjenko een gelukstelegram stuurde met de tekst: 'Jouw zilver is goud waard.'

Poetin en sport worden in één adem genoemd. De jonge Poetin werd pas een sportman toen hij fysiek sterker wilde worden om pestende kinderen van zich af te kunnen slaan. Daarom begint hij op tienjarige leeftijd met *sambo* – het Russische acroniem betekent 'ongewapende zelfverdediging' –, een combinatie van judo en worstelen. Later haalt hij een zwarte band in judo. Zijn boek *Judo met Poetin*, dat hij schreef in 2004, is nog steeds populair. 'Judo is méér dan alleen een sport. Het is een filosofie. Het gaat over respect voor meerderen en je tegenstander. Het is geen sport voor zwakkelingen,' schrijft Poetin. Zijn leermeester uit die tijd is hij nog altijd dankbaar. 'Anatoli Semjonovitsj speelde een doorslaggevende rol in mijn leven. Als ik niet met sporten was begonnen, weet ik niet hoe de rest van mijn leven eruit zou hebben gezien. Dankzij de sport hing ik niet meer eindeloos rond op straat.' Nu maakt vvp zich zorgen over de Olympische Spelen in Sotsji die eraan komen.

De Olympische Spelen in 2014 moeten een uithangbord worden van zijn 'nieuwe Rusland', het zelfverzekerde land dat zijn hervonden status als grootmacht uit wil stralen en dat in het medailleklassement weer vooraan moet komen te staan. Maar wat kan je in zo korte tijd bereiken? Hoe kun je op korte termijn op zoveel verschillende terreinen van sport zoveel sporters van zo'n hoog niveau opleiden? Vragen waarop vooralsnog geen antwoord is. Wel is duidelijk dat ook Ruslands leiders ermee in hun maag zitten. President Medvedev zei zelfs zijn geplande trip naar de slotceremonie van de Spelen in Vancouver af. Een officiële reden werd niet gegeven. Geen enkel reglement schrijft voor dat het staatshoofd van het land dat de volgende Winterspelen organiseert aanwezig is op de laatste

dag van de voorafgaande Spelen, maar opvallend was het wel. De afwezigheid van Ruslands leiders werd door iedereen maar op één manier geïnterpreteerd: Rusland kon een publieke confrontatie met het trauma dat het in Canada had opgelopen niet aan.

Tijdelijke heilstaat

Vladimir Siromolot (58) ergert zich wezenloos aan alle nadruk die er ligt op het behalen van medailles. 'Achter iedere medaille zit een heroïsch verhaal van een sporter, die met bloed, zweet en tranen zover gekomen is. Die persoonlijke prestatie lijkt in ons land helemaal niet mee te spelen. Ze gaat verloren in het prestige dat de overheid ontleent aan zoveel mogelijk edelmetaal.' Siromolot is bij de Russische Voetbalbond verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het vrouwenvoetbal, ook in Rusland een relatief nieuwe professionele tak van sport: het vrouwenvoetbal werd pas vijf jaar geleden opgezet. Ik ben hem op het spoor gekomen via de Nederlandse pionier van het vrouwenvoetbal Vera Pauw, die hier helpt het voetbal voor vrouwen van de grond te krijgen. De geboren Moskoviet Siromolot is niet optimistisch. 'Alles draait alleen maar om die medailles. Niemand denkt na over wat je moet doen om beter te presteren over tien of twintig jaar. Dat je daar goede jeugdopleidingen en stimulansen voor nodig hebt. Nee, het moet allemaal hier en nu. Dat zit helemaal in ons systeem ingebakken. Verantwoordelijken krijgen zelf medailles en premies als hun sporters goed presteren en denken daarom niet verder dan de periode van hun eigen herverkiezing.'

Hij studeerde aan de prestigieuze 'cybernetische faculteit' toen in 1980 de Olympische Zomerspelen in Moskou gehouden werden. De meeste Moskovieten hadden de stad op last van de autoriteiten verlaten. De hoofdstad van het communisme moest niets minder dan perfect zijn, en inwoners vormden daarbij een onzekere factor. Dus togen veel Russen naar hun datsja's, hun buitenhuisjes, of gingen ze op vakantie bij familie

en vrienden. 'Ik kon niet echt ergens heen en bleef in Moskou,' zegt Siromolot. 'Gelukkig maar, want de zomer van 1980 was een fantastische tijd. Voor het eerst in mijn leven zag ik Pepsi Cola, gesneden worst, vruchtensappen in van die kleine pakjes. Moskou was voor heel even een superstad die van een andere planeet gekomen leek te zijn. Al die rijkdommen werden drie weken lang geïmporteerd uit Finland. Toen de Spelen afgelopen waren, verdwenen ze net zo hard weer. Mijn vrienden en ik maakten er grapjes over: "Ons is door onze leiders de communistische heilstaat beloofd, en ze hebben woord gehouden. Drie weken lang, en alleen in Moskou."'

Siromolot lacht. Begin jaren negentig bestudeerde hij het zonnestelsel en zijn planeten. Na zijn studie had hij als een van de eersten in Rusland met computers leren werken, een vaardigheid die goed van pas kwam later in de jaren negentig, toen wetenschappers vrijwel niets betaald kregen omdat het land failliet ging bij de invoering van het kapitalisme. Na allerlei omzwervingen kwam hij uiteindelijk bij de voetbalbond terecht. Een sportman is hij niet, hij rookt stevig door.

'Het is natuurlijk mooi dat het wereldkampioenschap voetbal naar Rusland komt in 2018. Het is belangrijk dat er meer aandacht voor het voetbal komt. Maar als belastingbetaler houd ik mijn hart vast. Ervaringen uit het verleden laten zien dat we niet al te hoopvol moeten zijn. Er zal corruptie zijn, het zal moeilijk worden alle infrastructuur van de grond te krijgen. We hebben nu maar één stadion dat geschikt is, de rest moet allemaal nog gebouwd worden. En dan heb ik het nog niet eens over de wegen die aangelegd moeten worden. Wat me het meest dwarszit, zijn de enorme bedragen die geïnvesteerd gaan worden en waar zo weinigen van gaan profiteren. De zittende macht geeft graag geld uit aan prestigeobjecten. Maar wat gebeurt er na het WK met al die gloednieuwe stadions? Geld in Rusland komt altijd terecht bij degenen die het toch al hebben. Neem een willekeurige professionele voetbalclub. Die krijgt van de overheid 115 miljoen euro subsidie per jaar. Een amateurclub krijgt daarentegen 25 000 roebel, ongeveer 600 euro. Dat contrast is bizar. Al het geld gaat naar de top, en aan de ba-

sis blijft niets over. Terwijl dat andersom moet zijn. Investeer in de jeugd, dan oogst je op termijn betere resultaten. Maar dat zit niet in onze mentaliteit.'

Siromolot ziet een duidelijk verband tussen de rampzalige jaren negentig en de slechte prestaties van de sporters nu. 'Er werd in de jaren negentig helemaal niets in de sport geïnvesteerd. Dat was logisch, gezien het feit dat mensen eerst te eten moeten hebben. Er was zelfs geen geld om salarissen te betalen, dus trainers hielden het al snel voor gezien. Jarenlang gebeurde er eigenlijk niets, net als op veel andere maatschappelijke terreinen. Pas toen de olieprijs weer begonnen te stijgen, eind jaren negentig, verbeterde de situatie. Maar toen was het te laat. Er is een hele generatie verloren gegaan. We zien bij de sporters nu, die opgroeiden in de jaren negentig, dat ze ook veel fysieke problemen hebben. Hun botten zijn letterlijk niet sterk genoeg omdat ze in hun jeugd te weinig te eten kregen. Maar de sport heeft ook last van andere problemen waar Rusland mee kampt. Alcoholisme bijvoorbeeld; sporters zijn niet gezond. Er zijn simpelweg veel minder atleten, vanwege het demografische drama dat zich in ons land voltrekt. Er worden te weinig kinderen geboren, en er gaan te veel jonge mensen dood. De slechte prestaties in Vancouver zijn rechtstreeks te herleiden tot dit soort oorzaken.'

Mijn vraag of er vóór Sotsji nog veel zal verbeteren, vindt hij duidelijk maar dom. 'In termen van medailles misschien wel, maar daar gáát het niet om! De mentaliteit is nog steeds niet veranderd. Om dat aan te pakken gebruiken we nu weer veel van de selectie- en trainingsmethoden van de communisten. We organiseren bijvoorbeeld kinderkampen met deelnemers uit allerlei verschillende landen. Afgelopen jaar zaten in Sotsji Amerikaanse voetballertjes naast Noord-Koreaanse. Ze spelen niet alleen wedstrijden, maar maken ook kennis met elkaar en hun cultuur. Dat is een kopie van wat in de Sovjetunie Spartakiades genoemd werden, sportevenementen vernoemd naar Spartacus, de slavenleider. Slaven van allerlei verschillende achtergronden verenigden zich en kwamen in opstand; daarom werd hij een symbool voor het communisme. Die

ideologie speelt nu natuurlijk geen rol meer, maar de sportieve inhoud van de kampen overlapt wel degelijk. Of het gaat helpen? Tja.'

Herkansing in Sotsji

Voor de Russische machthebbers is sport altijd een bron van nationale trots en propaganda geweest. Voor de Sovjets vormden de triomfen van de sporters het ultieme bewijs van de superioriteit van het communistische systeem. Geen enkele andere vorm van propaganda kon zich in zo'n groot publiek verheugen. Het binnenhalen van de Olympische Spelen in Moskou van 1980, met miljarden mensen die de sportieve prestaties op televisie volgden, was dan ook een hoofdprijs voor secretaris-generaal Leonid Brezjnev.

Een jaar eerder was Moskou Afghanistan binnengevallen. De president van de Verenigde Staten Jimmy Carter besloot daarom dat de Amerikaanse atleten niet mee zouden doen aan de Spelen. Ook andere landen, waaronder China en West-Duitsland, reisden niet af naar Moskou maar naar Philadelphia, waar de 'Olympische Boycot Games' werden georganiseerd aan de universiteit van Pennsylvania. In totaal deden negenentwintig landen mee aan deze antispelen. Nederland kwam wel naar Moskou, maar liep uit protest onder de olympische vlag in plaats van onder de nationale driekleur. Moskou boycotte op zijn beurt de daaropvolgende zomerspelen in Los Angeles vanwege 'chauvinistische sentimenten en antisovjet-hysterie die in Amerika wordt opgeklopt'. Dertien bondgenoten van de Sovjetunie steunden Moskou en bleven uit protest ook thuis.

De Sovjetsporters veroverden decennialang bijna zonder uitzondering de eerste plek tijdens de Olympische Zomer- én Winterspelen. Daar lag een keihard maar zeer effectief selectie- en trainingsmechanisme aan ten grondslag. Royale financiële ondersteuning en een krachtige sportinfrastructuur brachten vrijwel gegarandeerd succes. Maar toen de Sovjetunie uit el-

kaar viel, droogde de financiering op en kregen de atleten niet meer de steun van voorheen. Talrijke sportmannen en -vrouwen verlieten Rusland en gingen naar het buitenland, waar de omstandigheden oneindig veel beter waren. Hun coaches namen ze mee. En in Rusland kreeg ook de sport te lijden onder de kwalen die op alle andere maatschappelijke terreinen steeds dominanter werden: corruptie en vriendsjespolitiek. Dat de droevige prestaties van Vancouver hun oorzaak vinden in de problemen die ontstonden in de jaren negentig is inmiddels een geaccepteerd feit.

Onder sportfanaat Vladimir Poetin stegen de sportbudgetten weer. Ook wordt naar het buitenland gevluchte atleten gesmeekt om terug te keren naar hun vaderland, en waar nodig worden zij verleid met enorme bedragen om die smeekbedes kracht bij te zetten. Maar daarmee heb je nog geen nieuwe generatie topsporters. Dat kost veel tijd. Het drama van Vancouver maakte pijnlijk duidelijk dat waar de prestaties van de Sovjetsporters het communistische regime eer en glorie brachten, nu het omgekeerde aan de hand is. Oók op het niveau van de sport bleek het droevig gesteld met Rusland. Dat is geen goede pr voor de legitimiteit van het huidige politieke systeem. En de gebrekkige sportresultaten vielen ook nog eens samen met de periode van de financiële crisis waarin de economie voor het eerst in bijna tien jaar stevig kromp.

Alle negatieve berichten rond Vancouver gaven de tegenstanders van de Spelen in Sotsji nieuwe energie. Oppositiepoliticus Boris Nemtsov, ooit vicepremier onder Boris Jeltsin, noemt de organisatie een 'megalomaan project' dat doet denken aan oude Sovjetpraktijken. Die vergelijking geeft meteen wat van de kwetsbaarheid van zijn positie aan: het verwijt van 'Sovjetpraktijk' komt hier niet heel hard aan. Het zal Nemtsov niet deren. 'Partijleider Chroesjtsjov wilde maïs verbouwen in het koude noorden van Rusland, en nu wil Poetin de Winterspelen houden in het subtropische zuiden van het land. Het is moeilijk om in Rusland een plek te vinden waar geen sneeuw valt in de winter, maar het is hem gelukt.' Nemtsovs commentaar is wat overdreven. Het vriest inderdaad weliswaar

nooit aan de kust in Sotsji, dat op dezelfde hoogte als Nice ligt en dat hier vooral als dure badplaats bekendstaat, maar even verderop in de bergen kun je er prachtig skiën. Het argument dat alle faciliteiten van de grond af aan moeten worden opgebouwd, blijft wél overeind. Het maakt dat milieuorganisaties zich grote zorgen maken over de bergen rond Krasnaja Poljana, waar onder andere de bobsleebaan moet komen. Het gebergte is Unesco-erfgoed en het Wereldnatuurfonds heeft zijn samenwerking met de Russische autoriteiten beëindigd, naar eigen zeggen omdat door de aanleg van de olympische complexen grote schade aan de omgeving is toegebracht. Ook de milieuorganisatie van de Verenigde Naties, UNEP, uitte haar ontevredenheid over de Russische aanpak.

Verder zijn de huizen van drieduizend inwoners van Sotsji tegen de grond gegaan om plaats te maken voor het olympisch dorp. Van de gemeente hebben ze nieuwe woningen gekregen. De overheid maakt zich – hoewel dat officieel ontkend wordt – ook grote zorgen over de veiligheid van de sporters en de toeristen. Sotsji ligt aan de rand van de Kaukasus, en daar worden aan de lopende band aanslagen gepleegd door islamisten die in het gebied de sharia willen invoeren en zich los willen maken van Rusland. De Olympische Winterspelen vormen voor hen natuurlijk een aantrekkelijk doelwit. Volgens de organisatie zou een 50 000 man sterke veiligheidstroepenmacht tegen die tijd in staat moeten zijn de rust in het gebied te garanderen.

Vladimir Poetin zal er alles aan doen om van de Spelen in Sotsji een spektakel te maken dat zijn weerga niet kent. Nog nooit trok een land zóveel geld uit voor de organisatie ervan. Grote bron van zorg blijven de prestaties van de Russische sporters in 2014. Want Vladimir Poetin, dan weer president, kan zich niet veroorloven dat zijn inspanningen om de Spelen naar Rusland te halen en zijn onvermoeibare inzet om van Sotsji een onvergetelijke show te maken, uiteindelijk geassocieerd zullen worden met verlies.